

BERGSLUFT

www.elinwagner.se

MEMBERSHIP BLAD FÖR ELIN WÄGNER-SÄLLSKAPET

Ann-Margreth har ordet...

I år är det 25 år sedan Sällskapet bildades den 9 juni 1990. Vi kommer att under hösten uppmärksamma det i samband med ett par olika evenemang.

Först ut är vårt seminarium, som i år har titeln *Opinionsbildare då och nu – Elin Wägner och hennes medsyster*. Inspirationen kom efter vårt besök på Wendela Hebbes museum förra året. En av föreläsarna är också journalisten Ami Lönnroth från Wendelas vänner. Övriga föreläsare berättar om andra tidiga "Pennskaft", d.v.s. kvinnliga journalister.

Årets Väckarklocka 2015 tilldelas Ebba Witt-Brattström som föreläser med utgångspunkt i sin senaste bok *Stå i bredd – 70-talets kvinnor, män och litteratur*. Kanske berör hon också vårens uppståndelse och debatt om "kulturmannen".

Program och anmälningsblankett till seminariet får ni med det här utskicket av Bergsluft.

Vårt 25-årsfirande fortsätter den 16 november kl. 18.00 på Växjö stadsbibliotek med ett föredrag av **Stefan Edman**. Rubriken lyder *Arvet efter Elin Wägner* och är en del i projektet Läsfest, som pågår i en vecka och avslutas med vår lokala bokmessa.

Ann-Margreth Willebrand, ordförande

Elin Wägner-dagen 2015

firades enligt traditionen i Bergs bygdegård på Elin födelsedag den 16 maj. Årets talare var *Solveig Ternström*, som berättade om sin relation till Elin under rubriken "Elin Wägner förändrade mitt liv". Ett 70-tal åhörare hade kommit för att lyssna till Solveig. Efteråt kunde alla njuta av kaffe och Anette Björnssons goda ostkaka. Tack Anette!

Eftermiddagen avslutades med ett sedvanligt årsmöte och glädjande nog valde alla i styrelsen att stanna kvar ännu ett år./ AMW

Sommaren på Lilla Björka

Husmödrar – och unga kvinnors längtan var rubriken för sommarens utställning på Lilla Björka och vi var mycket glada åt att kunna välkomna konstnären *Karin Broos*, ett av de hetaste namnen på dagens konstmarknad. De 21 husmödrarna, som avporträtterats på utställningen, njöt av sommarsemester med kaffe på sängen på Frykenstrands semesterhem, verksamt 1946 – 84.

De unga kvinnorna i de andra verken är fotografiskt avbildade, man har ibland en känsla av att de står inför något farligt.

Karin Broos ställde förra året ut på Sven-Harrys i Stockholm och för er som missade chansen på Lilla Björka finns det möjlighet att se hennes utställning på Waldemarsudde i höst. 10 oktober blir det vernissage.

Linnéa Johansson, Elin Wagners "piga" och allti-iallo tillägnades en liten utställning i kyrkstallet. Hennes släkting *Kim Grahn*, som forskat i brevväxlingen mellan Elin och Linnéa, talade för sommarens dittills största publik på en av de fem sommarkvällarna på Lilla Björka.

Andra sommarkvällar: *Mimmi Schill* talade om sitt skrivande för barn. Den nya boken av Elin Wägner *Fru Hillevis dagbok* presenterades av Marianne Enge. Maria Bjurström bjöd på möjlighet att tova. Till sista sommarkvällen kom Augustprisvinnaren *Kristina Sandberg* och berättade om sitt författarskap om hemmafrun Maj. Då var det fullspikat i den vackra sommarkvällen!

I **skrivarstugan** hängde ett collage av broderier, tillkomna efter ett upprop i Bergsluft 41, de flesta broderade av medlemmar i Broderiakademiens Växjögrupp.

Stort tack till alla brodösorna samt till *Solveig Hammarbäck* och *Elwy Löwall* som monterat dem så vackert. Efter sommarutställningens slut kan broderierna beundras i vardagsrummet.

Varje år har Stiftelsen ideellt arbetande värdinnor på Lilla Björka som visar utställningen och sköter om utställning och trädgård. En av sommarens värdinnor skrev ett brev:

Kära Elin!

Nu har jag tillbringat två veckor i ditt vackra Lilla Björka. Jag har njutit av din överdådigt blommande fårahage med stora blåklockor, både blå och vita, digitalis i många nyanser, klöver, prästkragar och gullris och jag har smyckat ditt hem med stora och små buketter. Jag har också rensat dina rabatter och letat fram humlen bland ogräset nere vid skriparstugan.

När jag vandrat på vägen till Tolg har jag tänkt på att du och din älskade morbror Alfred gick samma väg.

Så mycket närmare jag kommit dig under de här veckorna!

I skriparstugan har jag tänkt de stora tankarna. Där är så mycket ljus och luft och himmel att dina visioner om kvinnan, freden och jorden liksom får bättre plats.

Så modig du var och så uthållig! Trots att det ibland var svårt, orkade du kämpa vidare. ("Man kan hinna mycket mellan tårarna!")

Elin, vi behöver dina idéer idag också, kanske mer än någonsin! Därför har det känts fint och angeläget att ha fått röra sig fritt bland dina böcker och också att ta emot besökare och berätta om dig!

Kampen går vidare! Tack för mig!

Margareta Karlsson (Värdinna på Lilla Björka tillsammans med Kerstin Lundin v.28 och v.29, 2015.)

Elin, Moa och Fogelstad

"1927 blev kulmen på det omöjliga i kampen för mig och min familj." Så inleder Moa Martinson det sista kapitlet i sin självbiografi *Jag möter en diktare* (1950), där hon också berättar vilken avgörande betydelse Elin Wägner och en vistelse på Fogelstad kom att få för Moa personligen och för hennes utveckling som författare.

Genom Elin Wägner fick Moa till att börja med låna pengar av redaktionen för *Tidevarvet* för att åka till ett möte i Göteborg, där hon för första gången mötte Harry Martinson. En kort tid därefter tog hennes make sitt liv, tragiskt nog efter att ha blivit nykter och hamnat i en depression. Moa, som

tidigare mist sina två yngsta söner, drabbades hårt av dessa händelser och blev närmast apatisk.

Det var då Elin Wägner för andra gången grep in genom att skriva till Moa, som hon erbjöd att bo på *Tidevarvets* reaktion i Stockholm samtidigt som hon uppmanade henne att komma till Fogelstad och dess medborgarskola. "Jag lydde Elin Wägner, hennes brev var så mänskligt, osentimentalt och riktigt", skriver Moa, som också beskriver hur en ny värld öppnade sig för henne på Fogelstad och hur hon genom vistelsen där fick perspektiv på sig själv och sina kunskaper:

"Här togs nya skikt i min hjärna i bruk. Det jag läst och lärt på egen hand borta i torpet kom till nytta. Jag fick resonans för det jag talade om. Mina små talanger, både praktiska och rent litterära, kom till sin rätt, mina praktiska i skolans kök och trädgård, till och med vid vårfisket, min beläsenhet i lärosalen. Stora luckor hade jag i min uppfostran, litterärt och akademiskt sett. Men det fanns stora luckor i de bildades vetande också vad det gällde samhället och anonymt folk, så det jämnade ut sig."

Episoderna belyser inte bara vilken viktig roll Elin Wägner och Fogelstad kom att spela för Moa Martinson. De visar också vilken viktig roll de kvinnliga nätverken och organisationerna, som byggts upp under rösträttskampen, fortsatte att ha för att ge kvinnorna röst och plats i samhället. Det är därför knappast någon tillfällighet att det just var i *Tidevarvet* som skribenten Helga Swartz använde författarnamnet Moa för första gången.

Peter Forsgren

Elin i Ryssland

Jag påminner mig ett samtal med Flory Gate där hon berättade hur märkligt det var att i Ryssland se män som drog barnvagn och bytte blöjor på sina barn! Signe Höjer, god vän till Elin, berättar i "Eldsjälar i fredens tjänst" om resan till Ryssland:

"Tidningen Morgonbris, vars redaktör var Kaj Andersson, hade alltid goda idéer. Hon hade ordnat en "social studieresa" till Ryssland 1934. Få svenskar hade dessa år varit i Sovjet, men det skrevs mycket i tidningarna om dess sociala framsteg. Elin och jag kom att följas åt tillsammans med Elins vän från Orrefors, Flory Gate. Många socialarbetare och författare deltog i resan som för oss blev i hög grad intressant. Mycket tyckte vi var positivt, t.ex. åtgärderna för barn och ungdom.

Vi blev väl omhändertagna av "Intourist" som ordnat resan. Elin, Flory Gate och jag höll ihop. I Moskva, på det ärevördiga hotell "Europa" från tsartiden, hade vi tre fått oss tilldelade en representationsvåning. Där fanns inga dörrar mellan rummen och bara en säng i varje rum. Det var så långt mellan väggarna att vi fick ropa högt för att höra varandra. Tiden var i början av maj och maken till demonstrationståg 1 maj hade ingen av svenskarna förr varit med om. Det varade i två timmar och bestod mest i paraderandet av krigsvagnar och andra vapenslag. Över våra huvuden defilerade flygvapnet oavbrutet. Jag minns hur Elin och jag blev helt förtvivalade och tryckte varandras händer. Hela resan stärkte Elin i hennes arbete för septemberrevolten."

Elin Wägner i Moskva 1934

Giftgaser hade använts i första världskriget. Signe Höjers man Johan Axel Höjer forskade i och höll föreläsningar om giftgasernas verkningar. Elin var närvarande vid föreläsningar och blev djupt gripen av fakta hon fick höra och djurförsök som hon bevittnade. Frågan om giftgasers användning i krig tog Elin Wägner upp i *Dialogen fortsätter* (1932). Det har påståtts att en av huvudpersonerna, John Hallind, skulle ha en del likheter med Axel Höjer.

Trots att en konvention antogs av NF mot användandet av giftgaser som stridsmedel 1930 efter en antigiftgaskonferens i Frankfurt 1929 där

både Elin och Signe deltog, var oron stor för att de skulle komma till användning igen i ett nytt krig. För att skydda befolkningen mot gasangrepp var planen att bygga skyddsrum för befolkningen. Många opponerade sig och menade, bland andra Amelie Posse, att man ändå aldrig kan bygga tillräckligt många. Giftgaserna måste motarbetas! "Elin ägnade sig ivrigt åt att motarbeta det hysteriska skyddsrumbyggandet", skriver Signe Höjer.

Oron gjorde att septemberrevolten 1935, också kallad "Kvinnornas vapenlösa uppror", blev en stor framgång. 80.000 namn samlades in och det stora mötet mot "gaskällardisciplinen" samlade kvinnor i ett fullt Auditorium vid Norra Bantorget, en av Stockholms största lokaler. En delegation sändes till Genève för att plädera för saken men fick inte det intresse från Nationernas Förbunds sida som de hoppats på.

Red. blir mycket tacksam om "jag" i första raden, d.v.s. författaren till denna artikel, hör av sig så att vi får tacka för den. Troligen skickades artikeln i ett mail och redaktören har slarvat bort namnet på avsändaren.

Fru Hillevis dagbok

En ny bok av Elin Wägner kom ut lagom till årsmötet 2015. *Fru Hillevis dagbok, kåserier ur Idun 1911-12*, trycktes för första gången i bokform. Språket är varsamt moderniserat och illustrationerna är från Idun. Här avhandlas både rösträttsrörelsen och förhållandet mellan de nyblivna makarna Hillevi och Paul – kanske det också avspeglar något av Elin äktenskap med John Landquist, de gifte sig 1910.

Boken kostar 160 kr inkl. porto. Maila red. så skickar vi.

Tre vinnare: *Lena Cavallius, Alingsås, Anna-Lisa Kjellström, Växjö* samt *Börje Svensson, Lammhult* får boken gratis eftersom de dragits som vinnare bland dem som betalat in årsavgiften 150 kr före den 1 juli.

Har du fått inbetalningskort med utskicket så har du glömt att betala årsavgiften 150 kr, hälsar vår kassör Eva Christianson. Betala nu så du inte missar småskriften 2015!

Helena Forsås-Scott 1945-2015

Helena på S:t Sigfrid 2005

Helena Forsås-Scott avled i Edinburgh den 13 juli endast några månader efter det att hon fått diagnosen leukemi. Helena har varit medlem i Elin Wägner-sällskapet alltsedan grundandet 1990, då hon redan hade forskat om Elin Wägner i flera år och bl.a. intervjuat Flory Gate om hennes minnen av Elin. Under sin tid som lärare och professor vid University College of London medverkade hon flitigt med föredrag och artiklar om Elin Wagners författarskap, och 2009 utgav hon boken *Re-writing the script: gender and community in Elin Wägner*, som placerar in Elin Wagners verk i en internationell kontext.

Helena engagerade sig verkligen i Elin Wägner-sällskapet, och kunde hon inte själv vara med på sällskapets aktiviteter ville hon ha en e-post med rapport om programmet och om vilka som deltagit. Hon ställde självklart upp med texter och föredrag när vi behövde hennes hjälp, och många är vi som fått ta del av hennes omfattande och djupa kunskaper. Hennes välorganiserade dokumentation av Elins liv och verk gjorde att hon alltid kunde svara på alla frågor som dök upp om Elin kunde tänkas ha skrivit om ett ämne, läst ett verk eller träffat en viss person. Hennes noggrannhet och ambition gör att Elin Wägner-sällskapet nu har tillgång till en fantastisk bibliografi omfattande allt som skrivits om Elin Wagners verk fram till idag.

Helena hade så mycket kvar att ge – bland

annat hade hon långt framskridna planer på att skriva en bok om Kerstin Ekman. Hon tyckte så mycket om livet och trivdes lika bra i litteraturens värld som när hon fick uppleva växter och djur under långa naturpromenader.

Elin Wägner-sällskapet har förlorat en sann vän och hängiven medarbetare i kampen för att föra Elin Wagners livsverk vidare. /Solveig Hammarbäck

Lästips

Vid årsmötet talade Solveig Ternström bl.a. om sin bok *Dagbok 2008-2014: från Dramaten till riksdagen*. Den innehåller många tillbakablickar på hennes liv som skådespelare och opinionsbildare. Särskilt intressanta är förstås hennes upplevelser som riksdagsledamot för Centerpartiet 2006–10. Här får hon många tillfällen att använda Elin som förebild när hon in på bara skinnet erfar vad som händer när en ensam kvinna försöker förändra samhället på tvärs emot kortsiktigt ekonomiskt tänkande.

Elin finns tidigt med i Solveig Ternströms liv, både privat och yrkesmässigt. Redan på 70-talet lät hon sig i pjäsen *Ranstadsdansen* inspireras av kvinnouppvakningen av landstingsgubbarna i *Dialogen fortsätter*. Stor framgång hade hennes TV-dramatisering av *Kvarteret Oron*. /Solveig Hammarbäck

Upprop!

Vi skulle behöva nå medlemmar som bor i och runt Växjö och som är villiga att hjälpa till i samband med olika aktiviteter i Växjö kommun. Samarbetet med projektet "Det fria ordets hus och det litterära arvet", där Elin Wägner utgör en väsentlig del, gör att vi deltar i alltfler evenemang. I dagsläget är det bara ledamöter i styrelsen som hjälper till t.ex. vid Kronobergs bokmessa.

Hör av er till mig per telefon eller mail, om du kan tänka dig att stötta oss i arbetet!

Ann-Margreth Willebrand

Välkommen med bidrag till nästa Bergsluft före 1 november 2015.

Elin Wägner-sällskapet, www.elinwagner.se

Årsavgift: 150 kr / Bg 645-0126

Bergslufts red:

Marianne Enge Swartz (mes)

Tel: 073 557 0118, menge.swartz@gmail.com

Ann-Margreth Willebrand (AMW)

Tel: 072 727 7440, amwillebrand@hotmail.com